

Araştırma Makalesi/ Research Article

**Son Dönem Osmanlı Bilim Kurullarına Bir Örnek:
Tedkikat-ı Lisaniye Heyetinin Kuruluşu ve Çalışmaları**

Ebubekir Keklik*

(ORCID: 0000-0002-7982-8980)

Makale Gönderim Tarihi
19.08.2023

Makale Kabul Tarihi
16.10.2023

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Keklik, E., "Son Dönem Osmanlı Bilim Kurullarına Bir Örnek: Tedkikat-ı Lisaniye Heyetinin Kuruluşu ve Çalışmaları", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8/ Özel Sayı: Dr. Recep Yaşa'ya Armağan: 2921-2950.

APA: Keklik, E. (2023). Son Dönem Osmanlı Bilim Kurullarına Bir Örnek: Tedkikat-ı Lisaniye Heyetinin Kuruluşu ve Çalışmaları. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8 (Özel Sayı: Dr. Recep Yaşa'ya Armağan), 2921-2950.

Öz

Bu çalışmada son dönem Osmanlı bilim kurullarından biri olan Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti arşiv belgelerinden hareketle ele alınmaktadır. Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde üzerinde sıklıkla durulan konulardan olan dil, imla, harf ve ders kitapları sorunlarını ele almak amacıyla kurulan bilimsel bir kuruldur. 1917'nin başlarında Ali Ekrem Bey'in başkanlığında kurulmuştur. Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti; Edebiyat Encümeni, Lügat Encümeni, Sarf ve İmla Encümeni olmak üzere üç şubeye ayrılmaktadır. Encümenlerin görevleri ve amaçları bizzat Ali Ekrem Bey tarafından kaleme alınan bir talimatname ile belirlenmiştir. Buna göre Edebiyat Encümeninin görevi öncelikle liseler için bir edebiyat ders kitabı hazırlamak, manzum ve

* Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Rektörlük, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, Türkiye, ebubekirkeklik@karatekin.edu.tr.

Assoc. Prof. Dr., Çankırı Karatekin University, Rectorate, Department of Atatürk's Principles and Reforms, Turkey.

mensur edebi eserlerden oluşan bir mecmua çıkarmaktı. Diğer iki encümenin görevi ise mükemmel bir Türkçe sözlük, Türkçe dil bilgisi kitabı ve yazım kılavuzu hazırlamaktı.

Tedkikat-ı Lisaniye Heyetine bağlı çalışan her üç encümenin de kendi başkanı olacak ancak Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti başkanı "reis-i umumi" olacaktı. Üyeleri arasında Ziya Gökalp, Mehmet Akif, Yahya Kemal, Ahmet Rasim gibi dönemin önde gelen edebiyatçıları, üniversite hocaları ve yazarları bulunmaktadır. Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti Sarf ve İmla Encümeni tarafından 1917'de *Usul-i İmla* başlıklı bir imla kılavuzu yayımlanmıştır. Ancak başlangıçta tasarlanan işlerin yapılabildiği söylenemez. Nitekim "mükemmel bir Türkçe sözlük" hazırlanamamış, liseler için edebiyat ders kitapları ve edebi metinlerin derlenmesinden oluşacak mecmua yayımlanamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Bilim Kurulları, Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti, Sarf ve İmla Encümeni, Lügat Encümeni, Edebiyat Encümeni.

An Example of the Recent Ottoman Scientific Committees: Foundation and Activities of Language Studies Committee

Abstract

In this study, the Language Studies Committee (Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti), which is one of the last period Ottoman scientific committees, is discussed based on archive documents. The Language Studies Committee is a scientific committee established to deal with language, spelling, letters and textbook problems, which were frequently discussed in the last period of the Ottoman Empire. It was founded in early 1917 under the chairmanship of Namık Kemal's son, Ali Ekrem Bey. Language Studies Committee; It is divided into three branches, namely the Literary Committee, the Dictionary Committee and the Grammar Committee. The duties and purposes of the committees were determined by a directive written by Ali Ekrem Bey himself. Accordingly, the task of the Literary Committee was primarily to prepare a literature textbook for high schools and to produce a journal consisting of literary works in verse and prose. The task of the other two committees was to prepare an excellent Turkish dictionary, Turkish grammar book and spelling guide.

All three committees working under the Language Studies Committee would have their own chairman, but the head of the Language Studies Committee would be the "general chairman". Among the members of the Language Studies Committee are prominent literary figures of the period, university professors and writers such as Ziya Gökalp, Mehmet Akif, Yahya Kemal and Ahmet Rasim. A spelling guide titled *Usul-i İmla* was published by the Grammar Committee of the Language Studies Committee in 1917.

However, it cannot be said that the works designed at the beginning can be done. As a matter of fact, a “perfect Turkish dictionary” could not be prepared, literature textbooks for high schools and a journal consisting of the compilation of literary texts could not be published.

Keywords: Ottoman Scientific Committees, Language Studies Committee, Grammar Committee, Dictionary Committee, Literary Committee.

Giriş

Türkçenin sadeleşme tarihi, Türk yazı dilindeki değişim, alfabe tartışmaları ve ‘Dil Devrimi’yle sonuçlanan uzun süreç çok sayıda ayrıntılı çalışmaya konu olduğu için bu makalede işin o kısmına temas edilmeyecektir.¹ Bu makalenin konusu Türkçenin sadeleşme ve yenileşme tarihinde önemli bir yere sahip olduğunu düşündüğüm *Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti* (Dil İncelemeleri Kurulu) ve bu heyeti meydana getiren Sarf ve İmla Encümeni, Lügat Encümeni ve Edebiyat Encümenidir.

Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti Osmanlı İmparatorluğu’nun son döneminde üzerinde sıklıkla durulan konular arasında yer alan imla, gramer, sözlük ve ders kitapları sorunlarını ele almak amacıyla kurulan bilimsel bir kuruldur. Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti 1917’nin başlarında Namık Kemal’in [1840-1888] oğlu Ali Ekrem Bey’in [Bolayır, 1867-1937]

¹ Türkçenin sadeleşme tarihini ve ‘Dil Devrimi’ni konu alan belli başlı çalışmaların bazıları için bakınız: Agha Sırrı Levend, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, Ankara, 1972; Emmanuel Szurek, *Gouverner par les Mots - Une Histoire linguistique de la Turquie nationaliste*, Doktora tezi, École des hautes Études en Sciences sociales, Paris, 2013; Rekin Ertem, *Elifbe’den Alfabe Türkiye’de Alfabe Tartışmaları*, İstanbul, 2021; Fevziye Abdullah Tansel, “Arap Harflerinin Islahı ve Değiştirilmesi Hakkında İlk Teşebbüsler ve Neticeleri”, *Bellekten*, 17/66 (1953), s. 223-249; M. Şakir Ülkütaşır, *Atatürk ve Yazı Devrimi*, Ankara, 1981; Bilal N. Şimşir, *Türk Yazı Devrimi*, Ankara 2008; Hüseyin Sadoğlu, *Türkiye’de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*, İstanbul 2010; Ragıp Özdem, “Tanzimat’tan Beri Yazı Dilimiz”, *Tanzimat I*, İstanbul 1999, s. 859- 931; Yusuf Ziya Öksüz, *Türkçe’nin Sadeleşme Tarihi -Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi-*, Ankara 1995; Geoffrey Lewis, *Trajik Başarı -Türk Dil Reformu-*, İstanbul 2007; Zeynep Korkmaz, *Türk Dilinin Tarihi Akışı İçinde Atatürk ve Türk Dil Devrimi*, Ankara 1963; Enver Ziya Karal, “Tanzimat’tan Sonra Dil Sorunu,” *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt II, İstanbul 1985, s. 314-332; Konur Ertop, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Dil Sadeleşmesi,” *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt II, İstanbul 1985, s. 333-340; David Kushner, *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu*, İstanbul 2009.

başkanlığında Maarif Nezaretine bağlı olarak kurulmuştur. Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti; Edebiyat Encümeni, Lügat Encümeni, Sarf ve İmla Encümeni olmak üzere üç şubeye ayrılmaktadır. Tedkikat-ı Lisaniye Heyetinin 1915'te kurulan Lügat Encümeni ile Sarf ve İmla Encümenine, 1917'de Edebiyat Encümeninin ilavesiyle oluştuğunu belirtmek gerekir. Encümenlerin görevleri ve amaçları bizzat Ali Ekrem Bey tarafından kaleme alınan bir talimatname ile belirlenmiştir. Buna göre Edebiyat Encümeninin görevi öncelikle sultani mektepleri (liseler) için bir edebiyat ders kitabı hazırlamak, manzum ve mensur edebi eserlerden oluşan bir mecmua (derleme) çıkarmaktır. Diğer iki encümenin görevi ise mükemmel bir Türkçe sözlük, Türkçe dil bilgisi kitabı ve imla kılavuzu hazırlamaktır.

Sarf ve İmla ve Lügat Encümenlerinin Kuruluşu

İmlanın bozukluğu ve yazının sağlam kurallara bağlanması gerektiği Tanzimat döneminden itibaren Osmanlı yazarlarının üzerinde sıklıkla durduğu konulardan biridir. Büyük bir kargaşalık içinde bulunan imla konusuna dönemin önde gelen yazarlarından Namık Kemal, Ali Suavi, Ziya Paşa, Ahmet Mithat Efendi, Muallim Naci ve Şemseddin Sami'nin yazılarında sık sık temas ettikleri görülür. Ancak bu yazılarda konu bilimsel olarak incelenmekten ziyade bir yakınma şeklinde ele alınmış ve tartışılmıştır.²

İmla sorununun ilk olarak Tanzimat döneminde tartışılmaya başlanmasının temel sebebinin eğitimin ve okur-yazarlığın bu dönemde kiteselleşmeye başlamasıyla ilgili olduğunu vurgulamak gerekir.³ 19. yüzyılın Batı ülkelerinde eğitim kiteselleştiği ve laikleştiği bir dönem olduğu bilinmektedir. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batı'nın yönetici elitleri ve eğitimcileri, eğitimin benzer duyguları paylaşan, ortak değerlere sahip bir ulus inşa etmekteki önemi üzerinde dururlar.⁴

Eğitim Batı'da 19. yüzyılda merkezîleşmiş ve devletin kontrolüne girmiştir. Bu yüzyılda eğitim aynı zamanda zorunlu ve parasız hâle

² Levend, age., s. 149.

³ Geniş bilgi için bakınız: Ebubekir Keklik, *II. Meşrutiyet Döneminde Osmanlı Eğitimi Problemler, Tartışmalar, Teklifler*, Doktora tezi, Ankara 2018.

⁴ Füsun Üstel, *Makbul Vatandaşın Peşinde, II. Meşrutiyet'ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi*, İstanbul, 2011, s. 16.

gelmiştir. Osmanlı'da da eğitimin merkezîleşmesi, eğitim sistemini merkezden organize edecek bir nezaretin kurulması ve zorunlu-parasız eğitimin yaygınlaşması 19. yüzyıldadır. Bu durum ders kitaplarının merkezde hazırlanmasını gerektirmiş, dolayısıyla klasik dilin sadeleşmesini ve ortak bir imlaya duyulan ihtiyacı artırmıştır. Özellikle gazetenin ortaya çıkışı imlada birlik sorununu daha da önemli hale getirmiştir. İmla birliği sorunu Osmanlı yazarları arasında sonraki dönemlerde de tartışılmaya devam etmiştir.⁵ Fakat İkinci Meşrutiyet dönemine kadar -özellikle Ahmet Şükrü Bey'in maarif nazırlığına kadar-⁶ bu konuda herhangi bir resmî girişim olmadığı bilinmektedir.

İkinci Meşrutiyet döneminin en önemli dergilerinden biri olan *Tedrisat Mecmuası*'nda imlamızın uzun süredir bir kargaşaya uğradığından, okur-yazarların neredeyse hepsinin farklı bir imla ile yazdıklarından yakınıyor, Osmanlı yazısının imlaca Babil Kulesi'ndeki konuşmalara benzediği söyleniyordu. İşin kötüsü bu durum okul kitaplarına da sirayet etmişti.⁷ Ders kitaplarında da imla birliği yoktu ve bu durum okur-yazarlığın yaygınlaşmasının önündeki engellerden biri olarak görülmekteydi. Halbuki okur-yazarlığın yaygınlaşmasına çok büyük önem verilmekte, devletin bekasıyla eğitimin kitleleşmesi/okur-yazarlığın yaygınlaşması arasında güçlü bir bağ olduğuna inanılmaktaydı.⁸

Dönemin maarif nazırlarından Ahmet Şükrü Bey de Mart 1917'de Meclis-i Mebusanda yaptığı bir konuşmada konuya değinmektedir. Ahmet Şükrü Bey'e göre lisanımızın özellikle son zamanlarda aldığı kargaşa dikkat çekmektedir. Ahmet Şükrü Bey bunun önüne geçmek üzere imla, gramer ve sözlük sorunlarını ele almak ve bunlarla ilgili kaideleri tespit ederek yayımlamak üzere encümenler teşkil edildiğinden bahseder.⁹ Maarif Nazırının sözünü ettiği encümenler *Sarf ve İmla Encümeni*yle *Lügat Encümeni*dir.

⁵ Levend, age. s.244-246 ve 358-361.

⁶ Ahmet Şükrü Bey'in maarif nazırlığı 24 Ocak 1913-9 Temmuz 1917. Mehmet Salih Erkek, "II. Meşrutiyet Dönemi Maarif Nazırları", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXVIII/2, (2013), s.385-416.

⁷ Ersin Müezzinoğlu, *Bir İttihatçı Eğitimci Ahmet Şükrü Bey*, Doktora tezi, Kayseri 2012.

⁸ Keklik, *agt.*, s.67.

⁹ *Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi*, Cilt 3, İçtima 50, 5 Mart 1917, s.79-80; Müezzinoğlu, *agt.* s. 275.

‘Sarf ve İmla’ ve ‘Lügat Encümeni’ Mart 1915’te Darülfünun edebiyat muallimlerinden Ali Ekrem Bey’in başkanlığında kurulmuştur. Sarf ve İmla Encümeninin amacı Türkçenin dil bilgisi kurallarının ve imlasının tâbi olması gereken usul ve kaideleri müzakere ederek kararlaştırmaktır. Lügat Encümeninin görevi ise “emsal ve şevâhidi câmi olmak üzere mükemmel Türkçe bir lügat tertibi”dir. Encümenler beşer üyeden meydana gelecek¹⁰ ve İstilahat-ı İlmiye Encümeninin¹¹ toplantı günü olan perşembe günü dışındaki bir gün haftada bir defa Darülfünun kütüphane salonunda toplanacaktır. Her iki encümenin üyeleri “heyet-i umumiye”yi oluşturacak ve Heyet-i Umumiyeye Ali Ekrem Bey başkanlık edecektir. Toplantı günü olarak belirlenen gün Darülfünun kütüphane salonu Sarf ve İmla ve Lügat Encümenlerine tahsis edilecek ve her toplantı için üyelere bir lira ücret (hak-ı huzur) verilecektir. Ali Ekrem Bey’in Maarif Nezaretine yazdığı 13 Mart 1915 tarihli bir yazıya göre encümenler şu üyelere tahsis edilmiştir:¹²

Sarf ve İmla Encümeni	Lügat Encümeni
<i>Lügat Tertibi İçin</i>	<i>Sarf ve İmla İçin</i>
Ali Seydi Bey	Ali Ekrem Bey [Bolayır]
Necib Asım Bey [Yazıksız]	Fuad Bey [Köprülü]
Muallim Cudi Efendi [İbrahim Cudi]	Cevad Bey [Ahmet Cevat Emre]
Fazıl Ahmed Bey [Aykaç]	İhsan Bey [Sungu]
Hüseyin Ragıb Bey [Baydur]	Mehmed Ali Tevfik Bey

Ali Ekrem Bey’in yukarıda zikredilen yazısına göre Sarf ve İmla ve Lügat Encümenleri 12 Mart 1915 Cuma günü postahane de ilk toplantısını yapmıştır. Toplantının kararlaştırıldığı gibi Darülfünun kütüphane salonu yerine postahane de yapılması kütüphane salonunun henüz encümenlere tahsis edilmemiş olmasından kaynaklanmış

¹⁰ “Biri emsal ve şevâhidi câmi olmak üzere Türkçe mükemmel bir lügat tertibi vazifesiyle iştigal eylemek ve diğeri de Türkçenin sarf ve imlasına taalluk eden usul ve kavâidi takrir etmek üzere beşer azadan mürekkebi iki encümen teşkili ve azaya beher içtima için birer lira ücret itası takarrür etmiştir.” BOA. TS.MA.e 1425/79 (Lef: 3).

¹¹ İstilahat-ı İlmiye Encümeninin kuruluşu ve çalışmaları için bakınız: Ebubekir Keklik “Modern Felsefe Bilim ve Teknoloji Terimlerini Türkiye’ye Girişi Çerçevesinde İstilahat-ı İlmiye Encümeni (1913-1919)”, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 24/1 (2023), s.139-164.

¹² BOA. TS.MA.e 1425/79 (Lef: 2, 4 ve 7).

olmalıdır. Bu ilk toplantıya yirmi iki kişinin katıldığı görülmektedir.¹³ Bu durum toplantıya encümen üyesi olmayan kişilerin de davet edildiğini göstermektedir. Nitekim bu dönemde Maarif Nezareti tarafından oluşturulan bilim kurullarına ihtisaslarına binaen, üye olmayan kişilerin de davet edildikleri bilinmektedir.¹⁴ Öte yandan Haziran 1915'ten itibaren Sarf ve İmla ve Lügat Encümenlerinin ayrı ayrı günlerde haftada iki defa toplanma kararı aldığını belirtmek gerekir.¹⁵

Ali Ekrem Bey'in söz konusu yazısından anlaşıldığına göre Sarf ve İmla ve Lügat Encümenlerinin ilk toplantısında öncelikle imla sorunu ele alınmış, okullarda imla birliğinin nasıl sağlanabileceği üzerinde durulmuştur. Ali Ekrem Bey'e göre imla birliğinin ne suretle sağlanabileceği konusunda üyeler ikiye ayrılmaktadır: Bir grup, imlanın tabii bir şekilde tekâmül edeceğini, gelişmekte olan bir dilin bütün imkânları ortaya çıkmadıkça okullar için nasıl bir imla kabul edilirse edilsin imla birliğinin sağlanamayacağını söylemekte, öyle anlaşılıyor ki zımnen de olsa imla birliği için yapılacak çalışmaların sonuç vermeyeceğini düşünmektedir. Bu düşüncede olanlara göre ders kitapları dışındaki yayınlarda -gazete, kitap risale vs.- başka başka imlalar tercih edilip kullanılacağı için sadece ders kitapları ülkede imla birliğinin sağlanmasına yetmeyecektir. Ali Ekrem Bey encümen üyelerinin çoğunluğunun bu kanaate katılmadığını belirtir. Üyelerin çoğu, dillerin devamlı bir şekilde gelişmekte olduğu gerçeğinin imla birliğinin sağlanmasına engel teşkil etmeyeceği, dolayısıyla Türkçede imla birliğinin sağlanabileceği kanaatindedir. Bu sebeple toplantı sonucunda imla birliği sağlamanın mümkün olduğuna karar verilerek bu yönde çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.¹⁶

Sarf ve İmla ve Lügat Encümenlerinin üyeleri arasına zaman içerisinde uzmanlıklarından yararlanılmak üzere yeni kişilerin dahil olduğunu, bazı üyelerin istifa etmesi üzerine yerlerine yenilerinin atandığını ve bazen üyeler arasında becayiş yapıldığını ifade etmek gerekir. Örneğin Sarf ve İmla Encümeni üyesiyken istifa eden Mehmet

¹³ BOA. TS.MA.e 1425/79 (Lef:7).

¹⁴ Keklik, agm., s. 150.

¹⁵ BOA. TS.MA.e 1425/85 (Lef:2).

¹⁶ BOA, TS.MA.e 1425/79 (Lef:7).

Ali Tevfik'in yerine Midhat Cemal Bey atanmış¹⁷, işlerin çoğalması sebebiyle Doktor Cenab Şahabeddin ve "elifba ve kavâid risaleleri ve mektep kitapları neşretmiş olan eski Darüşşafaka muallimlerinden Ali Kâmi Bey" üyeler arasına dahil edilmiştir.¹⁸ Ali Kâmi Bey her iki encümen tarafından matbaaya gönderilecek müsveddelerin tashihi işine bakacaktır.¹⁹ Lügat Encümeni üyelerinden Ali Seydi Bey'in Ekim 1915'te Bolu mutasarrıflığına tayini sebebiyle yerine 26 Ekim'de Süleyman Nazif atanmış ancak üç gün sonra istifa etmiş²⁰, yerine Darülfünun felsefe müderrislerinden Babanzâde Ahmed Naim Bey tayin edilmiştir.²¹

Sarf ve İmla Encümeninin görevi "heyet-i umumiye" tarafından birtakım esaslara bağlanmıştır. Bu esaslar encümen tarafından yayımlanan '*Usul-i İmla*' risalesinin mukaddimesinde şu şekilde yer almaktadır:

- 1-Yeni harfler ve biçimler kabul etmemek
- 2-Sesli harflere konacak işaretleri ancak ilkokulların birinci sınıf kitaplarıyla Lügat Encümeninin hazırlayacağı sözlükte kullanmak.
- 3-İmla birliği sağlamak için Türkçe kelimelerde seslere ait bütün kuralları göstermek ve istisnaları kararlaştırmak
- 4-İmla sorununu giderebilecek cetveller hazırlamak
- 5-Dilin şekil ve gramer kurallarını ortaya koyan/toplayan bir kitap hazırlamak²²

Usul-i İmla risalesinin mukaddimesinde ayrıca Sarf ve İmla Encümeninin hatasız bir imla kılavuzu yayımlamak için hangi esaslara dayandığının maddeler halinde yazıldığını vurgulamak gerekir.²³

Kendisi de bir Sarf ve İmla Encümeni üyesi olan Ahmed Cevad [Emre] ise *Yeniğün* gazetesinde yayımladığı bir yazısında encümenin amacının

¹⁷ BOA. TS.MA.e 1425/80 (Lef:1). Mithat Cemal Bey daha sonra Lügat Encümeni üyesi Cudi Efendi'yle becayış yapmıştır, BOA, TS.MA.e 1425/85 (Lef: 1).

¹⁸ BOA. TS.MA.e 1425/84; BOA, TS.MA.e 1425/86.

¹⁹ BOA. TS.MA.e 1425/86.

²⁰ BOA. TS.MA.e 1425/87.

²¹ BOA. TS.MA.e 1425/95.

²² *Usul-i İmla (Sarf ve İmla Encümeni tarafından tertib olunmuştur)*, İstanbul, 1335/1917, s. 6.

²³ *Usul-i İmla*, s. 7.

imlamızda bir inkılap yapmak olmadığını, sadece imlamızın belli bir düzene bağlanmasını sağlayacak kuralları aramak ve istisnaî durumları tespit etmek olduğunu belirtmiştir.²⁴

Yukarıda da ifade edildiği gibi Sarf ve İmla Encümeni tarafından 1917’te ‘*Usul-i İmla*’ başlıklı bir imla kılavuzu yayımlanmıştır. Gerçi İmla kılavuzunun kapağında hem 1333 hem 1335 tarihi bulunmaktadır. Arşiv belgelerinden anlaşıldığına göre 1333 tarihi Rumî yılı, 1335 tarihi ise Hicrî yılı göstermektedir.²⁵ Bununla birlikte kitabın kapağındaki tarihler -Agâh Sırrı Levend de dahil- araştırmacıları yanılgıya düşürmüştür. ‘*Usul-i İmla*’nın kapağındaki her iki tarihin de Rumî tarih olduğunun düşünülmesi basım tarihinin 1919 sanılmasına²⁶ hatta kitabın 1917 ile 1919 arasında basıldığı gibi garip bir yanılgıya sebep olmuştur. Söz konusu arşiv belgesinden ayrıca ‘*Usul-i İmla*’nın iki bin nüsha basılacağı ve her nüshasının yedi yüz seksen kuruşa mal olacağı anlaşılmaktadır.²⁷

Lügat Encümeninin görevinin mükemmel bir Türkçe sözlük hazırlamak olduğu yukarıda ifade edilmişti. Ancak eldeki veriler encümenin çok geniş zamana ihtiyaç duyulan böyle büyük bir işi tamamlayamadığını göstermektedir.

Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti

Yukarıda da ifade edildiği üzere Sarf ve İmla ve Lügat Encümenlerine Şubat 1917’de bir de Edebiyat Encümeni ilave edilerek *Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti* oluşturulmuştur. Tedkikat-ı Lisaniye Heyetine de önceki iki encümenin ‘heyet-i umumiye’sine başkanlık eden Ali Ekrem Bey başkanlık edecektir. Ali Ekrem Bey’in görevi encümenlerin çalışmalarını düzenlemek, koordine etmek ve her encümenin toplantısında imza yetkisiyle hazır bulunmaktır. Yeni ihdas edilen Edebiyat Encümeninin görevi sultani mekteplerinin edebiyat dersleri için bir ders kitabıyla, içinde okuma parçaları ve şiirlerin bulunacağı bir mecmua (derleme)

²⁴ Levend, *age.*, s. 387. Ahmet Cevat Emre Yenigün gazetesinde “Lisan ve İmla Meselesi” başlığıyla oldukça uzun üç yazı kaleme almıştır. Bu yazılar “İmla Encümeni Reisi Ali Ekrem Bey’e” hitabıyla başlamaktadır. Bakınız: *Yenigün*, 25 Kanunuevvel 1919, Numara 279, s. 3; 26 Kanunuevvel 1919, Numara 280, s. 3; 29 Kanunuevvel 1919, Numara 283, s. 3.

²⁵ *BOA. MF. MKT. 1240/43* (Lef: 5).

²⁶ Levend, *age.*, s. 387.

²⁷ *BOA. MF. MKT. 1240/43* (Lef: 5).

kitap çıkarmaktı.²⁸ Bu yeni düzenlemeden sonra encümenlerin üye sayısı “reis-i umumi” de dahil olmak üzere yirmi iki kişiden oluşmaktaydı ve her toplantı için üyelere yine birer lira ‘huzur hakkı’ verilecekti. Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti şu kişilerden oluşmaktadır:²⁹

Reis-i umumî

Ali Ekrem Bey [Bolayır], elyevm uhdesinde bulunan Cezayir-i Bahr-ı Sefid valiliğinden dolayı nisf maaş ve zükur ve inas Darülfünun muallimlikleri için ücret-i şehri almaktadır.

Sarf ve İmla Encümeni

Cudi Efendi [Muallim İbrahim Cudi], reis-i sâni, Bezm-i Âlem Valide Sultanisi Türkçe muallimi olup maaş almaktadır.

İhsan Bey [Sungu], Darülmualimin Tatbikat Mektebi müdürü ve Darülmualimin ve Darülmualimat muallimlerinden olup maaş almaktadır.

Ali Kâmi Bey [Akyüz], Köprülü şebbenderi olup maaş almaktadır.

Ahmet Cevat Bey [Emre], memuriyet-i resmisi yoktur.

Hüseyin Ragıp Bey [Baydur], Kadıköy Sultanisi müdürü olup maaş almaktadır.

Hakkı Tarık Bey [Us], İstanbul Sultanisi Türkçe Muallimi, İstanbul ve Galatasaray Sultanilerinde muallim olup maaş almaktadır.

Necmi Bey [İbrahim Necmi Dilmen], Darülfünun müderris muavini olup maaş almaktadır.

Lügat Encümeni

Genab Şahabeddin Bey, reis-i sâni, Sıhhiye Nezareti reis-i umumiliğinden mütekahtir. Elyevm Darülfünun Fransızca müderrisi olup ücret-i şehri almaktadır.

Naim Bey [Babanzâde Ahmet Naim], Darülfünun müderrislerinden olup dört bin kuruş maaşı vardır.

²⁸ BOA. TS.MA.e 1425/103.

²⁹ BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 2 ve 15).

Necip Asım Bey [Yazıksız], miralaylıktan mütekaittir. Elyevm Darülfünun Türk Lisani Tarihi müderrisi olup ücret-i şehriye almaktadır.

Ferid Bey [Ömer Ferit Kam], Darülfünun müderrislerinden, Hariciye Nezareti tercüme kalem-i mümeyyizliğinden mütekaittir. Elyevm Darülfünun Tedkik-i Asar-ı Edebiyye müderrisi olup ücret-i şehriye almaktadır.

Mehmed Akif Bey [Ersoy], Medaris-i âliye müfettişlerinden olup bin yedi yüz elli kuruş maaşı vardır.

Midhat Cemal Bey [Kuntay], Adliye Nezareti kalem-i mahsus müdür muavini olup iki bin beş yüz kuruş maaşı vardır.

Ahmet Rasim Bey, muharrir-i meşhur, muharririn-i Osmanîden olup memur değildir.

Edebiyat Encümeni

Halid Ziya Bey [Uşaklıgil], reis-i sâni, Darülfünunda muallimdir ve yalnız oradan maaş alır. Başka memuriyet-i resmisi yoktur.

Yahya Kemal Bey [Beyatlı], Darülfünun muallimlerindedir. Yalnız oradan maaş alır.

Macid Bey, İnas Darülfünunu kitabet muallimi. Yalnız oradan maaş alır.

Fazıl Ahmed Bey [Aykaç], Darülfünun muallimlerindedir. Yalnız oradan maaş alır.

Köprülü Fuad Bey [Fuat Köprülü], Darülfünun muallimlerindedir. Yalnız oradan maaş alır.

Gökalp Ziya Bey, Darülfünun muallimlerindedir. Yalnız oradan maaş alır.

Ali Canib Bey [Yöntem], Darülfünun muallimlerindedir. Yalnız oradan maaş alır.

Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti haftada bir defa Darülfünun kütüphane salonunda toplanacaktı.³⁰ Yukarıdaki listede de görüldüğü gibi Edebiyat Encümenine Halid Ziya Bey, Sarf ve İmla Encümenine Cenab Şahabeddin

³⁰ BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 16).

Bey, Lügat Encümenine ise Cudi Efendi ikinci başkanlık edecekti.³¹ Ayrıca her encümenin birer kâtibi bulunacak ve encümenler müşterek bir kütüphaneye sahip olacaktı. Öte yandan encümenlerin müzakerelerin özetlerini bir mecmua halinde yayımlamak yetkisi vardı. Lügat Encümeni tarafından hazırlanmakta olan Türkçe sözlük cüzler halinde neşredilecekti.³²

Ali Ekrem Bey Şubat 1917’de Sarf ve İmla Encümeni ile Lügat Encümeninin yeniden düzenlenmesi ve bunlara bir de Edebiyat Encümeninin ilavesiyle Tedkikat-ı Lisaniye Heyetinin kurulmasına müsaade edilmesi hakkında Maarif Nazırı Ahmet Şükrü Bey’e bir ‘hususî arıza’ yazmıştır. “Vicdanî bir mukaddime” ifadesiyle başlayan söz konusu arızasında Ali Ekrem Bey hem encümenlerin geçmiş yıllardaki çalışmalarından bahsetmekte hem de bir “akademi vazifesi ifa etmesini temenni” ettiği³³ Edebiyat Encümenine niçin ihtiyaç duyulduğunu izah etmektedir:

Ali Ekrem Bey’e göre sultanilerde (lise) edebiyat dersleri çok yetersiz ve karmaşık bir şekilde okutulmaktadır. Bu durumun sebebi olarak görünüşte programların yeni uygulanması ve öğretmenlerin işlerinin ehli bulunmaması gösterilmekteyse de işin aslı öyle değildir. Bu üzüntü verici durumun gerçek sebebi “tedrisat-ı edebiyeyi hakkıyla câmi bir kitabın ve asâr-ı edebiyeyi muhtevî ve mükemmel bir mecmua-i müntehabatın” (edebiyat dersi için yeterli bir kitap ve edebî eserleri ihtiva eden mükemmel bir derlemenin) bulunmamasıdır. Mevcut kitapların hiçbirisi dönemin ihtiyaçlarına uygun değildir; hele bir kısmı sırf kadim belagat (retorik) teorilerinden oluşmakta, bazılarıysa Fransızcadan doğru düzgün tercümesi bile becerilememiş estetik bahislerinden oluşmaktadır. Bu yüzdendir ki ders kitaplarının içeriği öğretmenler tarafından bile anlaşılmaz vaziyettedir; öğrenciler ise kitaplardaki bilgileri anlamaksızın sadece ezberlemektedir.³⁴

³¹ BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 6).

³² BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 17).

³³ BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 22).

³⁴ BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 1). İkinci Meşrutiyet Döneminin pek çok eğitimcisi eğitim sisteminin ‘ezbercilik’e dayandığından yakınmaktadır. Dönemin en önemli eğitim teorisyenlerinden biri olan Satı Bey’e göre özellikle köy ve kasaba mekteplerindeki çocuklar anlamadıkları pek çok sayfayı ezberlemek zorunda bırakılmaktadır: Satı, *Layihalarım*, İstanbul, 1326, s. 83; İsmail Hakkı Baltacıoğlu da yazılarında sık sık

Ali Ekrem Bey sözlerine ‘mümeyyiz’³⁵ olarak bulunduğu sınavlarda öğrencilerin bütün ders kitabını yutmak derecesinde ezberledikleri halde bir beyte anlam veremediklerini veya bir yazıyı doğru düzgün okuyamadıklarını gördüğünü söyleyerek devam ediyor. Ali Ekrem Bey’e göre sultanilerdeki edebiyat öğretiminin yetersizliği Darülfünunda edebiyat derslerinin yükseköğretim seviyesinde tutulamamasına ve seviyenin düşmesine sebep olmaktadır. “Dahası diyor”, sultani diploması almış öğrencilerin edebiyat meselelerine âşina olmaları şöyle dursun, üç satırlık bir dilekçeyi bile yazamadıkları müşahede edilmektedir.³⁶

Ali Ekrem Bey çok büyük bir afet olan bu “hâl-i perişân” a son vermenin Maarif Nazırının en hayırlı ve yüce başarılarından biri olacağı kanaatindeydi.³⁷ Fakat ona göre, sultani mekteplerindeki edebiyat öğretiminin yetersiz olmasının temel sebebi olarak görülmesi gereken ders kitabı yazımı ve mükemmel bir derleme kitabının (mecmua-i müntehabat) hazırlanması işi ne kadar muktedir olursa olsun bir kişi tarafından yapılamaz. Zira böyle büyük bir işi yapabilecek büyük bir edibimiz (üstad-ı edib) yoktur ve bu konu da tıpkı *sarf ve imla ve lûgat* meselesi gibi, hatta onlardan bile fazla karışıklık içindedir. Öte yandan edebiyat nazariyelerini (teorileri) ve edebiyat dilinin gelişimini tespit ve takdir etmek çok zor bir iştir. Dahası tıpkı Avrupa’daki örneklerinde olduğu gibi şairler ve ediplerin eserleri hakkında bilgi vererek faydalı bir özet halinde tercüme-i hallerini yazmak hiç kolay değildir. Ayrıca derleme kitabının her derecedeki öğrenciye uygun olması gerekir. Bütün bunlar için büyük bir birikime ve derin araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple bu işlerin bir heyete havale edilmesi şarttır zira böyle önemli ve büyük bir iş ancak bir heyetin çalışmalarıyla başarılabilir.³⁸

“ezbercilik”ten yakınır: İsmail Hakkı, “Şemsü’l-Mekâtib Mektebinin Tevzi-i- Mükâfâtı”, *Talebe Defteri*, 1/5, 18 Temmuz 1329/31 Temmuz 1913, s. 65-67; ayrıca bakınız: Ahmet Şerif, *Anadolu’da Tanin*, Ankara, 1999, s. 90.

³⁵ Bir sınavda öğretmenle birlikte hazır bulunarak öğrencinin bilgisini ve seviyesini yoklayan kimse.

³⁶ BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 1).

³⁷ BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 1).

³⁸ BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 1). Edebiyat Encümeninin liselerin ilk beş senesi için hazırlanması düşünülen “müntehabat-ı edebiyat” kitabının çocuk eğitimi teorileri ve kaidelerine uygunluğu hakkında bu konuda uzman kişilerin görüşlerine başvurduğu

Ali Ekrem Bey Edebiyat Encümeninin niçin kurulması gerektiğini bu şekilde izah ettikten sonra sözü Sarf ve İmla Encümeniyle Lügat Encümeninin çalışmalarına getirmektedir. İlk olarak Sarf ve İmla Encümenince hazırlanan '*Usul-i İmla*' risalesini ele alıyor ve hazırlanan kitabın uzmanların görüşüne sunulduğunu, cevapların zaten encümen tarafından da yapılması düşünülen tashihleri teyit ettiğini, dolayısıyla imlamanın gelişmesine büyük katkı sağlayacağı düşünülen '*Usul-i İmla*' risalesi üzerinde yeniden çalışılmaya başlandığını belirtiyor. Ali Ekrem Bey '*Usul-i İmla*' risalesinin çok yakında nihai şeklini alacağını ve nezarete takdim edileceğini söylüyor. Ayrıca yeni imlanın yaygınlaştırılmasının yollarına dair de nezarete bir mütalaa arz edeceğini ifade ediyor. Sarf ve İmla Encümeninin 'sarf ve nahve' ait araştırmalarını da bir hayli ilerletmiş olduğunu ilave ediyor. Lügat Encümenine gelince, bu encümen tarafından hazırlanmakta olan sözlüğün de tıpkı '*Usul-i İmla*' ve 'sarf ve nahve' ait risaleler gibi üzerinde çalışıldığı ancak Lügat Encümeni iyi bir şekilde teşkil edilemediği için işin uzun sürdüğünü söylüyor.³⁹ Nitekim Lügat Encümeninin çalışmalarını tamamlayamadığı yani hazırlamakla mükellef olduğu Türkçe sözlüğü bitirip yayımlayamadığına yukarıda değinilmişti.

Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti encümenlerinin, müzakere özetlerini gerek görmeleri durumunda bir mecmua halinde yayımlama yetkisine sahip olduğu yukarıda ifade edilmişti. Ancak öyle anlaşılıyor ki encümenler maalesef müzakere özetlerinin yer aldığı mecmualar yayımlama gereği duymamışlardır. Bununla birlikte encümen "reis-i sâni"lerince müzakereler hakkında Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti başkanlığına bilgi verildiği arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır.

Maarif Nezareti de Tedkikat-ı Lisaniye Heyetinden encümenlerin çalışmalarıyla ilgili sürekli bilgi talep etmektedir.⁴⁰ Hem encümenlerin "reis-i sâni"lerinden Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti başkanlığına, dolayısıyla hem de Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti başkanlığından Maarif Nezaretine

görölmektedir. Bu kişiler, Darülfünun müderrislerinden İsmail Hakkı Bey, Satı Bey, İbrahim Alaaddin Bey, Necmeddin Sadık Bey, Nafi Atuf Bey, Darülmualimat Tatbikat Mektebi müdürü İhsan [Sungu], muallimlerinden Ali Ulvi ve Cevdet, Darülfünun müderrislerinden Ançoz, muavinlerinden Mehmed Emin, Ali Haydar ve Sarf ve İmla Encümeni üyelerinden Cevad Beylerdir: BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 8).

³⁹ BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 1).

⁴⁰ BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 54).

gönderilen bilgiler çok kısadır ve encümenlerin çalışmaları hakkında geniş fikir edinebilmek için yetersizdir. Ne var ki elimizde Edebiyat Encümeni başkanı Halid Ziya Bey'den Ali Ekrem Bey'e gönderilen bir yazı bulunmaktadır. Bu yazı Edebiyat Encümeninin çalışmaları ve amaçları hakkında epeyce geniş bilgi vermektedir. Buna göre, Edebiyat Encümeni bir buçuk aydan beri devam eden toplantılarında öncelikle edebiyat öğretimini bilimsel bir mesele olarak ele almış, Osmanlı mekteplerinde takip edilecek en uygun yöntemi araştırmakla uğraşmıştır. Sultanilerde edebiyat dersleri veren öğretmenler dinlenmeye çalışılmış, Almanca, İngilizce ve Fransızca öğretim yöntemlerinden de istifade etmek amacıyla uzmanların görüşlerine başvurulmuştur. Bu çalışmalar sonucunda sultanilerde edebiyat öğretiminin en kapsamlı bir şekilde verilebilmesi için dersin destan devirlerinden başlanarak bütün edebî türleri ihtiva edecek geniş bir müfredata sahip olması uygun görülmüştür. Öğrencilere millî edebiyatın kıymetlerini idrak edebilecek yeterliliği kazandırmak ise asıl amaçtır.⁴¹

Edebiyat Encümeninin söz konusu toplantısında sultanilerin son dört sınıfı için edebiyatın lisan, kaide ve şekle ait kısmına mahsus, dönemin ihtiyaçlarına göre bir belagat kitabıyla, son dört sınıf için ayrı ayrı beşerî ve millî eserleri ihtiva edecek bir derleme kitap (müntehabat mecmuası), ayrıca Osmanlı edebiyatı tarihi ve bir edebiyat ders kitabı hazırlamaya karar verilmiştir. Ancak sultanilerin son dört sınıfı için düşünülen öğretimden hakkıyla istifade imkânı o senelere kadar takip edilecek edebiyat öğretimine de rehberlik edecek derleme eserler meydana getirmeye bağlı olduğu için bir yandan üst sınıflar için ders kitapları hazırlıklarına devam edilmekle beraber bir yandan da sultanilerin başlangıç sınıfları için bir derleme kitabı hazırlığıyla uğraşılmaktadır.⁴²

Edebiyat Encümeni bir buçuk aya yaklaşan çalışma süresinde ayrıca Türkçede mevcut eserlerin önemli bir kısmını ayırmıştır. Ancak Türkçede çocuk edebiyatına ait eserlerin pek az olduğu söylenmekte, encümen üyelerinin bu ihtiyacı mümkün mertebe ortadan kaldırmaya çalıştıkları fakat bunun yeterli olmadığı belirtilmektedir. Ayrıca

⁴¹ BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 21).

⁴² BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 21).

encümen manzum ve mensur millî masallar, dualar, ilahiler, menkıbeler ve vatanî şarkılar gibi çocuk edebiyatı için çok önemli olan ve şimdiye kadar yeterince dikkate alınmamış edebi türleri zengin bir şekilde ortaya koymak için konunun uzmanlarına eser yazdırmak ve bu hususta bir yarışma açmak ihtiyacı hissetmiştir.⁴³

Halid Ziya Bey sözlerini “milli terbiyemizin en acı ihtiyacından” biri olarak gördüğü çocuk edebiyatının gelişmesine, son senelerde millî terbiyenin her yönden ilerlemesine büyük gayret gösterdiğini söylediği Maarif Nezaretinin himmetini beklediğini vurgulayarak bitirmektedir.⁴⁴

Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti encümenlerine mensup üyelerin zaman içerisinde çeşitli sebeplerle encümenlerden istifa ettikleri veya encümenlerin sık sık yeniden düzenlendiği görülmektedir. Üyeler arasına zamanla yeni isimler ilave edilirken bazı üyelerin ise zaman içerisinde encümenlerden çeşitli sebeplerle istifa ettikleri görülmektedir. Örneğin 21 Eylül 1917’de Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti encümenleri Ali Ekrem Bey yine “heyet-i umumiye” başkanı kalmak üzere yeniden düzenlenmiş ve üyelerinden bir kısmı değişmiştir. Bu yeni düzenlemeye göre encümen üyeleri şunlardır:⁴⁵

Sarf ve İmla Encümeni

Cudi Efendi, reis-i sâni

Cevad Bey [Ahmed Cevad Emre]

İhsan Bey [Sungu]

Ali Kâmi Bey [Akyüz]

Hüseyin Ragıp Bey [Baydur]

Hakkı Tarık Bey [Us]

Ali Ulvi Bey

⁴³ BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 21).

⁴⁴ BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 21).

⁴⁵ BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 34).

Lügat Encümeni

Cenab Şahabeddin Bey, reis-i sâni

Ömer Ferid Bey [Kam]

Mehmed Akif Bey [Ersoy]

Midhat Cemal Bey [Kuntay]

Ahmet Rasim Bey

Naim Bey [Babanzâde]

Necip Asım Bey [Yazıksız]

Edebiyat Encümeni

Macid Bey, reis-i sâni

Süleyman Şevket Bey [Tanlı]⁴⁶

Fuat Bey [Köprülü]

Ali Canib Bey [Yöntem]

Fazıl Ahmed Bey [Aykaç]

Yahya Kemal Bey [Beyatlı]

Necmi Kemal Bey

Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti encümenlerinde yapılan düzenlemenin gerekçesi olarak encümenlere havale edilen işlerin büyüklüğü, ancak encümenlerin kuruluşlarından beri epey zaman geçmesine rağmen istifade edilebilecek eserler vücuda getirilememesi oysa memleket maarifinin acil ihtiyaçlarının bekleyemeyeceği, yakın zamanda olumlu sonuçlar verecek işler yapılmak istendiği gösterilmekle birlikte⁴⁷ görüldüğü üzere üyelerde dikkate değer bir değişiklik olmamıştır. Edebiyat Encümenine Halit Ziya Bey'in yerine Süleyman Şevket Bey'in,

⁴⁶ Süleyman Şevket Bey'in lise öğrencilerine okutulmak üzere 1920 senesinde *Güzel Yazılar* adıyla seçme metinlerden oluşan dört ciltlik bir kitap hazırlamış olduğunu belirtmekte yarar vardır. Bakınız: Hasan Basri Öcalan, "Pembe İncili Kaftan Ekskeninde Süleyman Şevket [Tanlı]'nın Yayınlarında Tarihi Kişiliklere müdahale", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 49, (2021), s. 105-116.

⁴⁷ BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 35).

Ziya Gökalp'in yerine Necmi Kemal Bey'in, Sarf ve İmla Encümenine Necmi Bey'in yerine Ali Ulvi Bey'in seçildiği görülmektedir. Lügat Encümeninde ise herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.⁴⁸ Öte yandan istifa eden üyelerin yerine de yenilerinin seçildiği görülmektedir. Örneğin Edebiyat Encümeni üyelerinden Fazıl Ahmed Bey'in istifası üzerine yerine Kabataş Sultanisi öğretmenlerinden Ömer Seyfettin seçilirken⁴⁹, Ahmet Rasim'in istifasıyla yerine Tahirü'l-Mevlevi Bey seçilmiştir.⁵⁰ Ayrıca Edebiyat Encümeni üyelerinden Yahya Kemal'in istifası üzerine Ali Ekrem Bey tarafından yerine Vefa Sultanisi müdürü Sadi Bey'in önerildiğini ancak bu önerinin Maarif Nezaretince uygun bulunmadığını ifade etmek gerekir.⁵¹

1915'te kurulan Sarf ve İmla Encümeniyle Lügat Encümenine 1917'de bir de Edebiyat Encümeni ilave edilerek kurulan Tedkikat-ı Lisaniye Heyetinin çalışmalarına Mart 1920'de son verilmiştir. Maarif Nezaretinden Tedkikat-ı Lisaniye Heyetine gönderilen 20 Mart tarihli yazıda encümenlerin hesabına bütçeye konulan maaş ve masraflar için bütçeden tahsis edilmiş sarfiyata 16 Mart 1335/16 Mart 1919 tarihinden itibaren nihayet verilmiştir; encümenlerde mevcut evrak, kitap ve risalelerin nezarete teslim edilmesi temenni olunur denilmektedir.⁵² Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti lağvedilmekle birlikte bağlı encümenler bir süre daha faaliyetlerine devam etmiştir. Encümenlere 1919 sonunda bir de Elifba ve Kıraat Encümeni eklenmiştir. Yeni düzenlemeye göre encümenler ve üyeleri şöyledir:⁵³

Edebiyat Encümeni aza-yı müntehabası	Sarf Encümeni aza-yı müntehabası	İmla Encümeni aza-yı müntehabası	Elifba ve Kıraat Encümeni
Mehmed Emin Bey	Sadreddin Efendi	Mehmed Ali Ayni Bey	Sadreddin Efendi

⁴⁸ BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 34).

⁴⁹ BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 46).

⁵⁰ BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 48-49).

⁵¹ BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 55-56).

⁵² BOA, TS.MA.e 1425/97, (Lef: 1).

⁵³ BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 60-61 ve 64).

Tahirü'l-Mevlevi Bey	Cemil Bey	Mehmed Emin Bey	İhsan Bey
Süleyman Şevket Bey	Muhyiddin Bey	Hakkı Tarık Bey	Cemil Bey
Reşad Nuri Bey	Mehmed Emin Bey	Muhyiddin Bey	Ali Ulvi Bey
Şekib Bey	Cevdet Bey	Refet Avni Bey	Cevdet Bey
Ferid Bey	Ali Ulvi Bey	Zeki Megamiz Bey	
İbrahim Necmi Bey	Refed Avni Bey	Rıza Bey	
		Naim Bey	
		Arif Bey	

Tedkikat-ı Lisaniye Heyetinin lağvedilmesinden sonra faaliyetlerine devam eden veya yeni kurulan encümenlerin de ömrü pek uzun olmamıştır. Bu encümenlerin üyelerinin de sık sık değiştiği görülmekte, bazı üyelerin uzun süre toplantılara katılmadığı bilinmektedir.⁵⁴

Encümenlerin faaliyetlerine kesin olarak hangi tarihte son verildiğine dair elimizde somut bilgi ve belge yoktur. Maarif Nezaretinin Osmanlı Arşivindeki bütün evrakının tasnifi yapıldığında konuyla ilgili çok büyük ihtimalle daha fazla bilgi ortaya çıkacaktır. Ancak özellikle Sarf ve İmla Encümeninin 1921 sonlarına kadar Sarf Encümeni adıyla varlığını devam ettirdiğini söylemek gerekir.⁵⁵ Sarf Encümeni, *Sarf ve Nahv-i Türkî* adıyla 'fiil' konusuna kadar dört defter hazırlamış ve bu defterleri 1920 yılından itibaren ilgililerin görüşlerini almak amacıyla yayımlamıştır.⁵⁶

Sarf ve İmla Encümeni tarafından hazırlanan ve 1917'de yayımlanan *Usul-i İmla* risalesinin sonradan Meclis-i Kebir-i Maarif tarafından tadil edilerek '*Meclis-i Kebir-i Maarifçe Kabul Olunan Usul-i imla*' başlığıyla özet bir kitapçık olarak yayımlandığını belirtmek gerekir.⁵⁷ Meclis-i

⁵⁴ BOA. MF.MKT 1223/16 (Lef: 67-70 ve 71).

⁵⁵ BOA. MF.MKT 1243/37.

⁵⁶ Levend, age., s. 388.

⁵⁷ *Meclis-i Kebir-i Maarifçe Kabul Olunan Usul-i imla*, İstanbul, 1340; BOA, TS.MA.e 1426-2.

Kebir-i Maarif tarafından bu iş için 1921'de Tedrisat-ı tâliye genel müdürü Fuad Şemsi Bey başkanlığında bir komisyon kurulmuştur. Bu komisyonda Darülmuaallimin-i âliye ve Galatasaray Lisesi Türkçe öğretmenlerinden birer, İstanbul'daki diğer liselerin Türkçe öğretmenleri arasından seçilecek on iki, İstanbul vilayeti maarif idaresince numune ilkokulları Türkçe öğretmenleri arasından seçilecek dört kişi bulunacaktır.⁵⁸

Sonuç

Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti encümenlerinin kuruluşu çok önemli bir teşebbüs olmakla birlikte istenilen sonucu vermediği açıktır. Bu durumun pek çok sebebi vardır. Encümenlere seçilen üyeler dönemin önde gelen edip ve şairleri olmakla birlikte çoğunun ilgili konuların uzmanı olmadıkları görülmektedir. Halbuki Türkçenin sarf ve nahvine (gramer) dair bir kitap ve Türkçedeki imla kargaşasına son verecek bir imla kılavuzu hazırlamak uzmanlık isteyen bir iştir. Dahası mükemmel bir Türkçe sözlük yazmak da yine uzmanlığa ve geniş zamana ihtiyaç duyulan bir çalışmayla mümkün olabilir. Oysa Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti encümenlerinin üyeleri denildiği gibi hem konunun uzmanı değildiler hem de hemen hepsinin başka bir görevi vardı. Encümen üyeleri ancak haftada bir defa toplanabiliyor, bazı üyeler uzun zaman toplantılara iştirak etmiyor ve üyeler çeşitli sebeplerle sık sık değişiyordu. Üyeler arasındaki fikir ayrılıklarının da hesaba katılması gereken bir etken olduğunu belirtmek gerekir. Bununla birlikte Sarf ve İmla Encümeninin Usul-i İmla risalesini hazırlaması çok dikkate değer bir hizmettir. Ne var ki Usul-i İmla risalesi birtakım hatalar ve eksikliklerle yayımlanmıştır. Usul-i İmla risalesinde teklif edilen imla kuralları döneminde epey eleştirilmiş, Türkçedeki imla kargaşasına son verme düşüncesi akamete uğramıştır. Arap harfli Türkçe metinlerde imla birliği sorununun Harf inkılabına kadar devam ettiğini ifade etmek gerekir.

⁵⁸ BOA. MF.MKT 1226/2 (Lef: 4).

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Maarif Nezareti Mektubî Kalemi Evrakı (MF.MKT.) 1240/43; 1223/16; 1226/2; 1243/37.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı (TS.MA.e) 1425/86; 1425/97; 1426-2; 1425/103; 1425/79;

1425/80; 1425/84; 1425/85; 1425/87; 1425/95.

Kitap ve Makaleler

Ahmet Cevat Emre “Lisan ve İmla Meselesi I” *Yenigün*, 25 Kanunuevvel 1919, Numara 279, s. 3.

Ahmet Cevat Emre “Lisan ve İmla Meselesi II” *Yenigün*, 26 Kanunuevvel 1919, Numara 280, s. 3.

Ahmet Cevat Emre “Lisan ve İmla Meselesi III” *Yenigün*, 29 Kanunuevvel 1919, Numara 283, s. 3.

Ahmet Şerif, *Anadolu’da Tanîn*, Ankara 1999.

Alkan, Mehmet Ö., “Osmanlı İmparatorluğu’nda Eğitim ve Eğitim İstatistikleri, 1839-1924”, *Osmanlı Devleti’nde Bilgi ve İstatistik*, Ankara 2000, s. 125-145.

Erkek, Mehmet Salih, “II. Meşrutiyet Dönemi Maarif Nazırları”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXVIII/2, (2013), s.385-416.

Ersin Müezzinoğlu, *Bir İttihatçı Eğitimci Ahmet Şükrü Bey*, Doktora tezi, Kayseri 2012.

Ertem, Rekin, *Elifbe’den Alfabeye Türkiye’de Alfabe Tartışmaları*, İstanbul 2021.

Ertop, Konur, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Dil Sadeleşmesi,” *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt II, İstanbul 1985, s. 333-340.

Hasan Basri Öcalan, “Pembe İncili Kaftan Ekseninde Süleyman Şevket [Tanlı]’nın Yayınlarında Tarihi Kişiliklere müdahale”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 49, (2021), s. 105-116.

İsmail Hakkı, “Şemsü’l-Mekâtib Mektebinin Tevzi-i- Mükâfâtı”, *Talebe Defteri*, 1/5, 18 Temmuz 1329, s. 65-67.

Karal, Enver Ziya, “Tanzimat’tan Sonra Dil Sorunu,” *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt II, İstanbul 1985, s. 314-332.

Keklik, Ebubekir “Modern Felsefe Bilim ve Teknoloji Terimlerinin Türkiye’ye Girişi Çerçevesinde İstilahat-ı İlmiye Encümeni (1913-1919)”, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 24/1 (2023), s.139-164.

Keklik, Ebubekir, *II. Meşrutiyet Döneminde Osmanlı Eğitimi Problemler, Tartışmalar, Teklifler*, Doktora tezi, Ankara 2018.

Korkmaz, Zeynep, *Türk Dilinin Tarihi Akışı İçinde Atatürk ve Türk Dil Devrimi*, Ankara 1963.

Kushner, David, *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu*, İstanbul 2009.

Levend, Agah Sırrı, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, Ankara 1972.

Lewis, Geoffrey, *Trajik Başarı -Türk Dil Reformu-*, İstanbul 2007.

Meclis-i Kebir-i Maarifçe Kabul Olunan Usul-i imla, İstanbul 1340.

Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, Cilt 3, İçtima 50, 5 Mart 1917, s. 79-80.

Öksüz, Yusuf Ziya, *Türkçe'nin Sadeleşme Tarihi -Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi-*, Ankara 1995.

Özdem, Ragıp, "Tanzimat'tan Beri Yazı Dilimiz", *Tanzimat I*, İstanbul 1999, s. 859- 931.

Sadoğlu, Hüseyin, *Türkiye'de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*, İstanbul 2010.

Satı, *Layihalarım*, İstanbul 1326.

Szurek, Emmanuel, *Gouverner par les Mots-Une Histoire linguistique de la Turquie nationaliste*, Doktora tezi, École des hautes Études en Sciences sociales, Paris 2013.

Şimşir, Bilal N., *Türk Yazı Devrimi*, Ankara 2008.

Tansel, Fevziye Abdullah, "Arap Harflerinin Islahı ve Değiştirilmesi Hakkında İlk Teşebbüsler ve Neticeleri", *Bellekten*, 17/66 (1953), s. 223-249.

Usul-i İmla (Sarf ve İmla Encümeni tarafından tertib olunmuştur), İstanbul 1335.

Ülkütaşır, M. Şakir, *Atatürk ve Yazı Devrimi*, Ankara 1981.

Üstel, Füsün, *Makbul Vatandaşın Peşinde, II. Meşrutiyet'ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi*, İstanbul 2011.

EKLER

Ek 1: TS.MA.e 1425-79 (Lef: 7) *Ali Ekrem Bey tarafından Maarif Nezaretine encümenlerle ilgili gönderilen 13 Mart 1915 tarihli yazı.*

Maarif-i Umumiye Nezaret-i celfilesine

Ma'ruz-ı çâkerânemdir

İmlâ ve kavâid-i lisanının temin-i mazbutu ve bir lûgat kitabı tanzimi için müzakerâtda bulunmak üzere emr-i âlî-i nezâret-penâhîlerine imtisâlen teşekkül eden heyet dünkü cuma günü postahane de 22 zatdan mürekkeb olarak bi'l-ictimâ mukarrerât-ı âtiyeyi ittihaz eylemiştir.

Evvelâ imla meselesi mevzubahis edilerek mekteplerde imlanın tevhdî ne suretle kâbil olacağı ve bunun için nasıl bir usul takib edilmesi lazım geleceği hakkında müdâvele-i efkâr olunduktan sonra böyle bir teşebbüsün esasen kabiliyet-i tatbikiyesi bulunub bulunmadığı hususunda reyler ikiye inkisâm etmiş ve bazı zevât imlanın tabi bir suretde tekâmülü zaruri olup bu gün hâl-i teşekkül ve inkişâfda bulunan lisanın bütün kabiliyâtı layıkıyla tezahür etmedikçe mukayesât icrasıyla bir vetire-i tekâmül tayin ve tahdîd etmek mümkün olamayacağı ve mektepler için nasıl bir imla kabul edilirse edilsin kütüb-i tedrisiye haricinde neşr olunacak gazetelerle kütüb ve resailde yani bütün sahaif-i matbuatda başka başka imlalar ihtiyar edilmesi talebeye tesirat-ı mahsusa icrasından hâlî kalmayacağından imlanın tevhdî hususunda kabiliyât-ı tatbika bulunmayacağı reyinde bulunmuş ise de heyetin ekseriyetince lisanlar suret-i daimede mütekamil ve müterakki olup bu kanun-ı tabiiden dolayı kavâid-i elsinenin mazbut olması iktiza etmeyeceğine ve tevhdî-i imla teşebbüsünde kabiliyet-i tatbikiye mevcut olduğuna karar verilmiştir.

Sâniyen heyet-i nezaret-i celilenin takib ettiği maksattaki lüzum ve faideyi tamamen takdir etmekle beraber imlaların tevhdî ve kavâid ve lûgat-ı lisanın tanzimi için gerek azasından kısm-ı azamının vezâif-i saire ile mükellef olmasından ve gerek ekseriyetinin bu işlerde erbâb-ı ihtisadan bulunmamasından dolayı heyet azasının böyle bir heyet-i umumiye olarak müzakerat icra eylemesi pek de müfid neticeler bahş etmeyeceğine kani olduğundan fevkalade haiz-i ehemmiyet olan bu işlerin mütehasıslardan mürekkeb ayrı ayrı heyetlere havale

buyurulması daha müfid ve amelî olacağı mütalaasını bi'l-ittifak kabul etmiştir.

Keyfiyetin bu vechle huzur-ı âlî-i nezâret-penâhîlerine arzı taraf-ı kemterâneme tevdî edilmiş olmağla ol babda emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 28 Şubat 330.

Darülfünun edebiyat muallimlerinden Ali Ekrem.

Lügat tertibi için	Sarf ve İmla için
Ali Seydi Bey	Ali Ekrem Bey
Necib Asım Bey	Fuad Bey
Muallim Cudi Efendi	Cevad Bey
Fazıl Ahmed Bey	İhsan Bey
Hüseyin Ragıb Bey	Mehmed Ali Tevfik Bey

Ek 2: MF.MKT. 1240-43 (Lef: 5), *Matbaa-i Amire Müdürlüğünden Maarif Nezaretine gönderilen ve Usul-i İmla risalesinin basım masrafına dair bilgi veren 9 Eylül 1917 tarihli yazı.*

Maarif-i Umumiye Nezaret-i celîlesine

Devletlü efendim hazretleri

Teddikât-ı lisaniye encümeni tarafından ihzar olunub 2 bin nüsha olarak tab'ı 1 Ağustos 1333 tarihli 1005/231456 numarolu emirname-i fahimâneleri ile iş'âr olunan usul-i imla müsevvedâtından bir kısmının matbaaya tevdi edilmiş olmasına nazaran mecmuuna aid mesarif-i tab'iyenin tahmini mümkün olamayub ancak kab ve cildiyesi haric olmak üzere her formasının 780 guruş masrafla tab'ı kâbil olabileceği bi'l-hesab anlaşıldığından ana göre taahhüd kaydına müteallik muamelenin ifası lüzumunun icab edenlere emr ve havalesine müsaade-i celîle-i cenab-ı nezâret-penâhîleri sezâvâr buyurulmak babında emr ü ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 9 Eylül 333.

21 Zilkade 335.

Matbaa-i Amire müdürü

EK 3: MF.MKT. 1223-16 (LEF: 17) *Tedkikat-ı Lisaniye Encümenlerinin bir yıllık masraflarını gösteren belge.*

Tedkikat-ı Lisaniye Encümenleri bir reis ve üç reis-i sâni de dahil olacağı halde 22 azadan tereküb eder. İmla ve Sarf ve Nahv, Lügat, Edebiyat encümenlerinin bir kâtibi vardır. Encümenler haftada bir defa ictima ederler. Her ictima için azaya birer lira ücret verilir. Üç encümenin bir müşterek kütüphanesi olacaktır. Encümenler hülasa-i müzakerâti mecmua halinde neşr etmek salahiyetini haizdir. Türkçe lügat cüz cüz neşr olunur. Encümenlerin bütçesi ber-vech-i âtîdir.

Senevi maaş, lira	Senevi masraf, lira	
-	1144	içtima ücreti
-	200	kütüphane
masrafı		
-	24	müteferrika
<u>288</u>	-	<u>katipler</u>
<u>maaşatı, beheri 800</u>		
288	1368	
<u>48</u>	-	<u>bir hademe</u>
<u>maaşı</u>		
336	1368	

Extended Abstract

In this study, the Language Studies Committee (Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti), which is one of the last period Ottoman scientific committees, is discussed based on archive documents.

The Language Studies Committee (Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti) is a scientific committee established to deal with language, spelling, letters and textbook problems, which were one of the issues that were frequently emphasized in the last period of the Ottoman Empire. The Committee was established in the beginning of 1917 under the presidency of Namık Kemal's son Ali Ekrem Bey [Bolayır, 1867-1937] under the Ministry of Education. The Language Studies Committee (Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti) is divided into three branches. These are Literary Committee, Dictionary Committee, Grammar Committee.

The duties and purposes of the aforementioned committees were determined by an instruction written by Ali Ekrem Bey. According to this instruction, the task of the Literary Committee was primarily to prepare a literature textbook for high schools (sultani schools), and to produce a magazine (compilation) of literary works in verse and prose. The task of the other two committees was to prepare an excellent Turkish dictionary, Turkish grammar book and spelling guide.

It is one of the issues that Ottoman writers frequently focused on since the Tanzimat period. However, at that time, the problem was handled and discussed as a complaint rather than being examined scientifically. It should be emphasized that the main reason why the problem of spelling first started to be discussed in the Tanzimat period is that education and literacy started to become massive in this period. Especially the emergence of the newspaper has made the problem of unity in spelling even more important. The problem of spelling continued to be discussed among Ottoman writers in the following periods as well. However, it is known that there was no official initiative on this issue until the Second Constitutional Period. In this period, scientific committees were established by the Ministry of Education in order to find a definitive solution to the problem.

For this purpose, 'Grammar' and 'Dictionary Committee' were established in 1915. The purpose of the Grammar Committee is to decide by negotiating the rules and rules that the grammar rules and spelling of Turkish should be subject to. The task of the Dictionary Committee is to organize a perfect Turkish dictionary. The committees will consist of five members each, and a fee of one lira (hakk-ı huzur) will be given to the members for each meeting.

New people have been recruited among the members of the Grammar and Glossary Committees to take advantage of their expertise. Some members of the committees resigned over time and new ones were elected in their place. The task of the Grammar Board is bound to some principles by the "general committee". According to the introductory part of the "Usul-i Imla" pamphlet published by the delegation, these principles are as follows:

1-Not accepting new letters and formats

2-To use the signs to be placed on the vowels only in the first grade books of primary schools and in the dictionary prepared by the Dictionary Committee.

3-To show all the rules of sounds in Turkish words and to decide on the exceptions in order to ensure the unity of spelling.

4-Preparing rulers that can solve the spelling problem

5-Preparing a book that presents/collects the shape and grammatical rules of the language

A Literary Committee was added to the Grammar and Dictionary Committees in February 1917, and the Language Studies Committee (Tedkikat-ı Lisaniye Committee) was formed. Ali Ekrem Bey, who presided over the previous two committees, will chair the Language Studies Committee. Ali Ekrem Bey's duty is to organize and coordinate the work of the committees and to be present at each committee meeting with the authority to sign. The task of the Literary Committee was to produce a textbook for high school literature classes and a magazine (compilation) of reading passages and poems. After this new arrangement, the number of members of the assembly consisted of twenty-two people, including the "president". Members were paid one lira for each meeting.

The Language Studies Committee (Tedkikat-ı Lisaniye Committee) would meet once a week in the library hall of the Darülfünun (. In addition, each committee would have a clerk and the committees would have a common library. On the other hand, the committees had the authority to publish the summaries of the negotiations as a journal. However, it seems that the committees did not feel the need to publish journals containing the summaries of the negotiations.

It is seen that the members of the Language Studies Committee resigned from the committee for various reasons over time or that the committee was reorganized frequently. While new names were added among the members over time, it is seen that some members resigned from the committee over time for various reasons.

The work of the Language Studies Committee (Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti) was terminated in March 1920. In the letter dated 20 March sent from the Ministry of Education to the Language Studies Committee, the expenditure allocated from the budget for the salaries and expenses put in the budget for your executive committees was finally given as of 16 March 1919; It is said that it is hoped that the existing documents, books and treatises are delivered to the Ministry. Although the Language Studies Committee was abolished, the affiliated committees continued their activities for a while. An Elifba and Kıraat Committee was added to the committees at the end of 1919.

We do not have any concrete information or documents regarding the exact date on which the activities of the committees were terminated. When all the documents of the Ministry of Education in the Ottoman Archives, numbering in the millions, are analysed, more information on the subject will most likely emerge. However, it should be said that especially the Grammar Committee continued its existence until the end of 1921 under the name of Grammar Committee (Sarf Encümeni). The Grammar Committee has prepared four notebooks up to the subject of 'verb' under the name *Sarf and Nahv-i Türkî* and has published these notebooks since 1920 in order to get the opinions of those concerned.

Although the establishment of the Language Studies Committee (Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti) is a very important undertaking, it is clear that it did not give the desired result. There are many reasons for this situation. Although the members elected to the councils are the leading writers and poets of the period, it is seen that most of them are not experts in the relevant subjects. However, preparing a book on the grammar of Turkish and a spelling guide that will put an end to the confusion of spelling in Turkish is a job that requires expertise. Moreover, writing a perfect Turkish dictionary can also be possible with a study that requires expertise and extensive time. However, the members of the Language Studies Committee were not experts on the subject, as it is said, and almost all of them had a different task. The members of the council could only meet once a week, some members did not attend the meetings for a long time and the members changed frequently for various reasons. It should be noted that the differences of opinion among the members are also a factor to be taken into account. However, the Grammar Committee's preparation of the tractate of Usul-i İmla is a very remarkable service. However, the tractate of Usul-i İmla was published with some errors and deficiencies. The orthographic rules proposed in the Usul-i İmla tractate were criticized during the period, and the idea of ending the confusion of spelling in Turkish failed.

When the Language Studies Committee (Tedkikat-ı Lisaniye Heyeti) was established in 1917, its members consisted of:

General president

Ali Ekrem Bey [Bolayir]

Grammar Committee

Cudi Efendi [Muallim İbrahim Cudi], second president; İhsan Bey [Sungu]; Ali Kami Bey [Akyüz]; Ahmet Cevat Bey [Emre]; Hüseyin Ragıp Bey [Baydur]; Hakkı Tarık Bey [Us]; Necmi Bey [İbrahim Necmi Dilmen].

Dictionary Committee

Cenab Şahabeddin Bey, second president; Naim Bey [Babanzade Ahmet Naim]; Necip Asim [Yazıksız]; Ferid Bey [Ömer Ferit Kam]; Mehmet Akif Bey [Ersoy]; Midhat Cemal Bey [Kuntay]; Ahmet Rasim Bey, famous Turkish writer

Literary Committee

Halid Ziya Bey [Uşaklıgil], second president; Yahya Kemal Bey [Beyatlı]; Macid Bey, Fazıl Ahmed Bey [Aykac]; Köprülü Fuad Bey [Fuat Köprülü]; Gökalp Ziya Bey, famous Turkish writer; Ali Canib Bey [Yöntem].